

Social media and children in Iran; Survey of Iranian users' views

Majid, Soleimani Sasani¹✉

1. Corresponding Author, Department of Communication, Faculty of Social Sciences, Tehran University, Iran
Email: msoleimani@ut.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 2025-9-13

Received in revised form:
2025-10-28

Accepted: 2026-3-19

Published online: 2026-3-20

Keywords:

Social media, children and adolescents, cyberspace, parental supervision, digital vulnerability, Iran, social risk.

ABSTRACT

With the spread of digital technologies and the unprecedented influence of social media in all aspects of life, children and adolescents, as one of the most active groups in society, have faced countless challenges in this space. This study aims to analyze the views of Iranian users about the effects of social media on children and adolescents, and to examine the concerns, beliefs, and suggested solutions of parents and caregivers. The research method is a survey and data was collected through face-to-face interviews with 14,505 people aged 15 and older living in 31 provinces of Iran in Ordibehesht 1403. The findings show that the majority of respondents (94.2%) believe that children and adolescents' access to cyberspace is harmful, of which 45.4% evaluate it as "very harmful" and 27.3% as "harmful". Also, 96.3% of respondents emphasize the need for family supervision of children's activities in cyberspace. The two factors of "concern about the duration of use" and "concern about accessing inappropriate content" were also confirmed by 76% and 80.3% of respondents, respectively. The analysis shows that women and married people and people over 30 years of age express more concern. These findings emphasize the need to formulate comprehensive family and national policies for the safe and intelligent management of children's presence in cyberspace. This research suggests that the approach of "active monitoring" of families can act as an effective defense mechanism. The analysis of the results also showed that concerns differ in different age, educational and ethnic groups.

Cite this article: Soleimani Sasani, M. (2025) Social media and children in Iran; Survey of Iranian users' views, *Journal of Social Problems of Iran*, 16 (2),5-31.

<https://doi.org/10.22059/IJSP.2026.402324.671342>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.org/10.22059/IJSP.2026.402324.671342>

رسانه‌های اجتماعی و کودکان در ایران؛

پیمایش دیدگاه کاربران ایرانی

مجید سلیمانی ساسانی^۱

۱. استادیار گروه ارتباطات، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، تهران، ایران؛ رایانامه: msoleimani@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	با گسترش فناوری‌های دیجیتال و نفوذ بی‌سابقه رسانه‌های اجتماعی در تمام ابعاد زندگی، کودکان و نوجوانان به عنوان یکی از فعال‌ترین گروه‌های جامعه، با چالش‌های بی‌شماری در این فضا مواجه شده‌اند. این پژوهش با هدف تحلیل دیدگاه کاربران ایرانی درباره تأثیرات رسانه‌های اجتماعی بر کودکان و نوجوانان، به بررسی نگرانی‌ها، باورها و راهکارهای پیشنهادی والدین و مراقبان می‌پردازد. روش تحقیق از نوع پیمایشی بوده و داده‌ها از طریق مصاحبه حضوری با ۱۴۵۰۵ نفر از افراد ۱۵ سال و بالاتر ساکن در ۳۱ استان ایران در اردیبهشت ۱۴۰۳ جمع‌آوری شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که اکثریت پاسخگویان (۸۰٫۷ درصد) معتقدند دسترسی کودکان و نوجوانان به فضای مجازی آسیب‌زاست، که از این میان ۵۵٫۴ درصد آن را «آسیب زیاد» و «خیلی زیاد» ارزیابی می‌کنند. همچنین، ۸۹٫۳ درصد پاسخگویان بر ضرورت نظارت خانواده بر فعالیت‌های کودکان در فضای مجازی تأکید دارند. دو عامل «نگرانی از مدت زمان استفاده» و «نگرانی از دسترسی به محتوای نامناسب» نیز به ترتیب توسط ۷۶ و ۸۰٫۳ درصد از پاسخگویان تأیید شده‌اند. تحلیل‌ها نشان می‌دهد که زنان و افراد متاهل و افراد بالای ۳۰ سال نگرانی بیشتری را ابراز می‌کنند. این یافته‌ها بر ضرورت تدوین سیاست‌های جامع خانوادگی و ملی برای مدیریت امن و هوشمندانه حضور کودکان در فضای مجازی تأکید دارد. این پژوهش پیشنهاد می‌کند که رویکرد «نظارت فعال» خانواده‌ها می‌تواند به عنوان یک مکانیزم دفاعی مؤثر عمل می‌کند. همچنین تحلیل نتایج نشان داد نگرانی‌ها در گروه‌های سنی، تحصیلی و قومی مختلف متفاوت است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۲۲	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۸/۰۶	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۲۸	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۲/۲۹	
کلیدواژه‌ها:	
رسانه‌های اجتماعی، کودکان و نوجوانان، فضای مجازی، نظارت والدین، آسیب‌پذیری دیجیتال، ایران، مخاطره اجتماعی.	

استناد: سلیمانی ساسانی، مجید؛ (۱۴۰۴). رسانه‌های اجتماعی و کودکان در ایران؛ پیمایش دیدگاه کاربران ایرانی، بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۱۶(۲)، ۵-۳۱.

<https://doi.org/10.22059/IJSP.2026.402324.671342>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران. © نویسندگان.

DOI: <https://doi.org/10.22059/IJSP.2026.402324.671342>

۱. مقدمه و بیان مسئله

در قرن بیست و یکم، فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی (ICT) نه تنها شکل ارتباطات بین‌المللی و ساختارهای اقتصادی جهانی را دگرگون کرده‌اند، بلکه به عمق زندگی روزمره افراد، به ویژه کودکان و نوجوانان، نفوذ کرده‌اند. رسانه‌های اجتماعی به عنوان یکی از پیچیده‌ترین و تأثیرگذارترین محصولات این انقلاب فناورانه، فضایی را خلق کرده‌اند که در آن مرز بین واقعیت فیزیکی و دنیای مجازی به طور فزاینده‌ای محو می‌شود (Livingstone & Helsper, 2008). این فضا، اگرچه فرصت‌های بی‌شماری برای یادگیری، ارتباطات اجتماعی و بیان خلاقانه فراهم می‌کند، اما در کنار آن، طیف گسترده‌ای از خطرات و چالش‌های روانی، اجتماعی و امنیتی را نیز برای کاربران جوان به همراه دارد. کودکان و نوجوانان، به دلیل ویژگی‌های رشدی خود که شامل شکل‌گیری هویت، جستجوی استقلال، کنجکاوی شدید و در عین حال ناتوانی در قضاوت انتقادی و مدیریت ریسک است، در برابر این خطرات به شدت آسیب‌پذیر هستند (boyd, 2014).

در ایران، مانند بسیاری از کشورهای جهان، نرخ نفوذ اینترنت و مالکیت گوشی‌های هوشمند در میان خانواده‌ها به طور تصاعدی در حال افزایش است و کودکان از سنین بسیار پایین (حتی پیش از ۷ سالگی) با دستگاه‌های هوشمند آشنا می‌شوند. این دسترسی زودهنگام، بدون وجود چارچوب‌های نظارتی و آموزشی مناسب، می‌تواند عواقب ناگواری داشته باشد. از سوی دیگر، والدین و مراقبان، که خود در بسیاری موارد با این فناوری‌های جدید و پیچیده آشنا نیستند، در گیر و دار یافتن تعادل بین ایجاد فرصت‌های یادگیری و محافظت از فرزندان خود در برابر مخاطرات فضای مجازی قرار دارند. این معضل، «شکاف دیجیتالی نسلی» (Livingstone & Helsper, 2007) را ایجاد می‌کند، جایی که کودکان در استفاده از فناوری مهارت بیشتری کسب می‌کنند، اما والدین کنترل کمتری بر آن دارند. همچنین رسانه‌های اجتماعی به سرعت در حال تبدیل شدن به بستر اصلی تعاملات اجتماعی کودکان و نوجوانان در سراسر جهان‌اند. از یک سو، این رسانه‌ها فرصت‌های بی‌سابقه‌ای برای یادگیری، برقراری ارتباط با همسالان، دسترسی به اطلاعات و مشارکت اجتماعی فراهم می‌آورند، و از سوی دیگر، چالش‌هایی چون تأثیرات روانی منفی، کاهش کیفیت خواب، آزار سایبری، مقایسه اجتماعی و تأثیرات منفی بر رفتار، هویت و عزت نفس را نیز به همراه دارند (Shannon, Bush, Villeneuve, et al., 2022). کودکان و نوجوانان در مرحله رشد هستند؛ رشد شناختی، عاطفی و اجتماعی آنها هنوز کامل نشده است، و لذا آسیب‌پذیری نسبت به تأثیرات رسانه‌ای بیشتر است (Shannon et al., 2022).

طرح مسئله اصلی این پژوهش این است که دیدگاه و نگرانی‌های عمومی مردم ایران، به ویژه والدین و مراقبان، درباره تأثیرات رسانه‌های اجتماعی بر کودکان و نوجوانان چیست و چه عوامل جمعیت‌شناختی و اجتماعی بر شدت این نگرانی‌ها تأثیر می‌گذارند؟ این پرسش از آن جهت حیاتی است که سیاست‌گذاری‌های مؤثر در حوزه حفاظت از کودکان در فضای مجازی نمی‌تواند صرفاً بر اساس حدس و گمان یا تجربیات فردی شکل بگیرد، بلکه باید مبتنی بر درک عمیق و مستند از ادراک و نگرانی‌های جامعه باشد. بدون شناخت این دیدگاه‌ها، هرگونه مداخله آموزشی یا قانونی ممکن است با مقاومت مواجه شود یا به دلیل عدم تناسب با واقعیت‌های اجتماعی، ناکارآمد بماند.

این پژوهش با استفاده از داده‌های یک پیمایش ملی گسترده، به دنبال پاسخ به این سؤالات فرعی است:

چه درصدی از مردم ایران دسترسی کودکان به فضای مجازی را آسیب‌زا می‌دانند؟

تا چه حد مردم بر نظارت والدین بر فعالیت‌های آنلاین کودکان تأکید دارند؟

آیا نگرانی‌های مردم بیشتر معطوف به "مدت زمان استفاده" است یا "نوع محتوای مصرفی"؟

چه گروه‌های جمعیت‌شناختی (بر اساس جنسیت، سن، تحصیلات و غیره) نگرانی بیشتری را ابراز می‌کنند؟

سن مناسب برای شروع استفاده از رسانه‌های اجتماعی از دیدگاه والدین چیست؟

اهمیت این تحقیق چندوجهی است: اولاً به سیاستگذاران فرهنگ و رسانه در سطح ملی کمک می‌کند تا برنامه‌ها و مقرراتی بر پایه داده‌های واقعی طراحی کنند؛ ثانیاً به خانواده‌ها و معلمان امکان می‌دهد نقاط قوت و ضعف نگرش عمومی را بشناسند و خط‌مشی‌های راهنمایی‌گر تربیتی مناسب‌تر تعریف شود؛ ثالثاً، در ادبیات علمی داخلی کمبود پژوهش با مقیاس ملی و تحلیل تفکیکی بر اساس متغیرهای جمعیت‌شناختی وجود دارد که این پژوهش درصدد پر کردن این خلأ است.

همچنین باید اذعان داشت که سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و اجتماعی، دستورالعمل‌های والدینی، برنامه‌های آموزشی، مقررات رسانه‌ای و قوانین حفاظت از کودک در فضای مجازی غالباً بدون داده‌های ملی یا بدون در نظر گرفتن تفاوت‌های جمعیتی طراحی می‌شوند. پژوهش حاضر می‌تواند چنین خلأهایی را پر کند و پیشنهادهایی مؤثر بر پایه شواهد برای خانواده، مدرسه، نظام رسانه‌ای و دولت ارائه دهد.

۲. پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش در حوزه تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر کودکان و نوجوانان بسیار غنی و چندوجهی است و شامل مطالعات متعدد داخلی و خارجی می‌شود که از زوایای مختلفی به این موضوع پرداخته‌اند. در این بخش، مروری مفصل بر پژوهش‌های داخلی و خارجی انجام می‌دهم تا جای پژوهش حاضر در میان ادبیات روشن‌تر گردد.

مطالعات خارجی به طور گسترده بر روی پیامدهای روانی-اجتماعی استفاده از رسانه‌های اجتماعی تمرکز داشته‌اند. یکی از مهم‌ترین حوزه‌های تحقیقاتی، تأثیر این رسانه‌ها بر سلامت روانی نوجوانان است. تحقیقات متعددی نشان داده‌اند که استفاده مفرط و غیرسالم از شبکه‌های اجتماعی با افزایش نرخ افسردگی، اضطراب، احساس تنهایی و کاهش عزت نفس در نوجوانان مرتبط است (Twenge et al., 2018; Primack et al., 2017). به عنوان مثال، مطالعه توئینجه و همکاران (۲۰۱۸) که بر روی داده‌های نمایندگی از نوجوانان آمریکایی انجام شد، نشان داد که نوجوانانی که بیش از سه ساعت در روز را در شبکه‌های اجتماعی سپری می‌کنند، در معرض خطر بالاتری برای مشکلات سلامت روانی قرار دارند. این یافته‌ها از نظریه «مقایسه اجتماعی» (Festinger, 1954) پشتیبانی می‌کند، جایی که نوجوانان با مشاهده زندگی ایده‌آل و ویرایش شده دیگران در فضای مجازی، احساس ناکافی بودن و نارضایتی از خود را تجربه می‌کنند.

حوزه دیگری که مورد توجه قرار گرفته، مسئله «آسیب‌های رابطه‌ای» و «زورگیری سایبری»^۱ است. رسانه‌های اجتماعی، به دلیل ناشناس ماندن نسبی و دسترسی ۲۴ ساعته، زمینه را برای گسترش زورگیری از طریق پیام‌های توهین‌آمیز، انتشار اطلاعات خصوصی و طرد اجتماعی فراهم کرده‌اند (Kowalski et al., 2014). مطالعات نشان می‌دهند که قربانیان زورگیری سایبری در معرض خطرات جدی از جمله افسردگی شدید، افکار خودکشی و کاهش عملکرد تحصیلی قرار دارند (Hinduja & Patchin, 2019). این پدیده، مفهوم «فضای عمومی جدید» (boyd, 2014) را که در آن مرزهای خصوصی-عمومی محو شده است، به چالش می‌کشد و نشان می‌دهد که فضای مجازی لزوماً فضایی امن برای نوجوانان نیست.

^۱ Cyberbullying

علاوه بر این، نگرانی‌هایی در مورد تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر توسعه شناختی و مهارت‌های اجتماعی وجود دارد. برخی پژوهشگران استدلال می‌کنند که استفاده مداوم از این رسانه‌ها می‌تواند منجر به کاهش توجه، ضعف در حافظه کاری و کاهش توانایی در تعاملات چهره به چهره عمیق شود (Turkle, 2011). از سوی دیگر، برخی مطالعات نیز به جنبه‌های مثبت مانند افزایش سرمایه اجتماعی، ایجاد فرصت‌های یادگیری همکاری و مشارکت در جوامع آنلاین اشاره کرده‌اند (Ito et al., 2013). این دوگانگی، نشان‌دهنده پیچیدگی ذاتی این موضوع است و بر این نکته تأکید می‌کند که اثرات رسانه‌ها ذاتاً خوب یا بد نیستند، بلکه به نحوه استفاده، زمینه فرهنگی و سطح نظارت و هدایت افراد بستگی دارد.

همچنین مطالعات متعددی نیز به بررسی رابطه بین استفاده از رسانه‌های اجتماعی و سلامت روان و توسعه هویت در نوجوانان پرداخته‌اند. شانون و همکاران (۲۰۲۲) در بررسی نظام‌مند و متاتحلیل «استفاده مسئله‌دار از رسانه‌های اجتماعی در نوجوانان و جوانان» نشان می‌دهند که اعتیاد یا در تعبیری دیگر؛ استفاده مسئله‌دار از رسانه‌های اجتماعی^۱ با علائم افسردگی، اضطراب و استرس ارتباط متعادل دارد؛ برای مثال همبستگی بین استفاده مسئله‌دار و اضطراب تا اندازه زیادی بالا بود. سالا و همکاران (۲۰۲۴) به شناسایی خطرات و فرصت‌های مرتبط با سلامت روان نوجوانان و رفاه آنان در استفاده از رسانه‌های اجتماعی پرداخته و مطرح کرده است که محتوا، نحوه استفاده (فعال یا منفعل)، ویژگی‌های فردی و محیطی نقش مهمی دارند. آوچی و همکاران (۲۰۲۴) در مرور نظام‌مند دیگری تأثیرات مختلف استفاده اجتماعی و کیفیت آن (مشارکت فعال، خودابرازی، مقایسه اجتماعی) را بر جنبه‌های هویت نوجوانان نظیر وضوح خودپنداره، تعهد به هویت و اضطراب هویتی بررسی کرده‌اند؛ یافته‌ها نشان می‌دهد کیفیت استفاده مهم‌تر از مدت زمان صرف شده است. سنکل و همکاران (۲۰۲۲) در مطالعه خود تأکید کرده‌اند که رسانه‌های اجتماعی می‌توانند در توسعه روان-اجتماعی نوجوانان تأثیرات هم مثبت (حمایت اجتماعی، حفظ روابط همسالان، کمک به توسعه هویت) و هم منفی (مقایسه اجتماعی، استفاده افزایشی یا مشکل‌ساز، آزار سایبری) داشته باشند. این مطالعات بین‌المللی در بسیاری از بخش‌ها با نتایج پژوهش ما قابل مقایسه‌اند. از جمله در نگرانی برای تأثیرات منفی سلامت روان، تمایل به نظارت یا کنترل مصرف رسانه و نیز تأکید بر تفاوت کیفیت استفاده (چه نوع فعالیت‌ها و تعاملات در رسانه) نه فقط مدت زمان استفاده.

در میان پژوهش‌های داخلی، پژوهش پورآقا و دیگران (۱۴۰۱) با عنوان *ارتباط جو عاطفی خانواده، خودمهارگری و کیفیت خواب با اعتیاد به اینترنت در نوجوانان* نشان می‌دهد که جو عاطفی مثبت خانواده (حمایت عاطفی، ارتباط والد-فرزند) و توانایی خودمهارگری نوجوانان به طور معناداری با کیفیت خواب آنان ارتباط دارد؛ به این معنا که جو عاطفی ضعیف و خودمهارگری پایین با کیفیت خواب پایین‌تر و نشانه‌های اعتیاد اینترنتی همبستگی دارد.

پژوهش ویسانی و محمدیان (۱۳۹۷) با عنوان *بررسی ارتباط اضطراب و افسردگی و اعتیاد به اینترنت در نوجوانان ۱۳-۱۸ ساله ایلام* نشان می‌دهد که بین سطح اعتیاد به اینترنت و میزان اضطراب و افسردگی در نوجوانان ایلام رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ یعنی هر اندازه اعتیاد اینترنتی بیشتر باشد، علائم اضطراب و افسردگی بیشتر مشاهده می‌شود.

پژوهش جواهری محمدی و دیگران (۱۴۰۱) با عنوان *تجربه‌های شناختی و احساسی نوجوانان در استفاده از شبکه اجتماعی اینستاگرام* به بررسی یادآوری‌های شناختی و واکنش‌های احساسی نوجوانان نسبت به استفاده از اینستاگرام پرداخته است؛ نتایج نشان‌دهنده‌ی احساساتی مانند مقایسه اجتماعی، حس تعلق یا عدم تعلق، گاهی اضطراب و استرس ناشی از دیدن زندگی آرمانی

دیگران بوده است. همچنین نوجوانان گزارش داده‌اند که گاهی احساس می‌کنند نمی‌توانند آنچه در رسانه‌ها دیده‌اند را با زندگی واقعی سازگار کنند.

پژوهش اطهری و یغموری (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان *تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر تعاملات اجتماعی نوجوانان دختر مدارس غیرانتفاعی منطقه یک تهران* نشان داده‌اند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مانند تلگرام و اینستاگرام تأثیر معناداری بر تعاملات اجتماعی نوجوانان دختر دارد؛ از جمله کاهش ارتباطات حضوری، افزایش تعاملات مجازی، تأثیر بر کیفیت روابط دوستانه و خانواده. همچنین می‌توانیم به پژوهش‌های دیگری در ایران اشاره کنیم. مثلاً در پژوهشی بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی همدان نشان داده شد استفاده زیاد از رسانه‌های اجتماعی با کیفیت پایین خواب، دوره‌های خواب کوتاه‌تر، اختلال در بازدهی روزانه و افزایش علائم افسردگی همراه است (پیردهقان و دیگران، ۲۰۲۱). در پژوهش دیگر، مطالعه کیفی نوجوانان ۱۳-۱۸ ساله مشهد، نشان‌دهنده دوگانگی در تجربه: متمایل به سازندگی (یادگیری، ارتباط، مشارکت) و تنش‌ها اجتماعی و روانی (مقایسه، اضطراب، احساس انزوا) بوده است (مهدی‌زاده و دیگران، ۲۰۱۷). در یک پژوهش دیگر نیز نتایج، بیانگر ادراک دوگانه نوجوانان نسبت به رسانه‌های اجتماعی است: هم فرصت‌هایی از قبیل دسترسی به اطلاعات، تعامل اجتماعی و رشد مهارت‌ها؛ هم خطراتی مانند رفتارهای جنسی پرخطر، سبک زندگی ناسالم، فشار روانی و مشکلات تحصیلی (ابوالفتحی و دیگران، ۲۰۲۲).

بررسی ادبیات داخلی و بین‌المللی نشان می‌دهد که در پژوهش‌های بین‌المللی، کیفیت استفاده از رسانه (فعال/منفعل، مشارکت، مقایسه) به‌تازگی مورد توجه بوده است، اما در بسیاری از پژوهش‌های داخلی، این تمایز به اندازه کافی بررسی نشده است؛ بیشتر پژوهش‌های داخلی نمونه‌شان منطقه‌ای یا شهری‌اند، کمتر داده ملی یا مقایسه‌ای بین مناطق مختلف کشور وجود دارد؛ تحلیل تفاوت‌های جمعیت‌شناختی (قومی، منطقه‌ای، سطح اقتصادی، تحصیلات والدین) به صورت تفصیلی کم بوده است؛ و ترکیب جنبه‌های مثبت و منفی در نگرش‌ها کمتر در یک مطالعه جامع دیده شده است. اما پژوهش حاضر با استفاده از داده‌ای ملی، تحلیل نگرش‌ها نسبت به تأثیرات مثبت و منفی، و بررسی مؤلفه‌های مختلف نگرانی، فرصت و نظارت، تلاش می‌کند این خلأها را پر کند.

۳. مفاهیم و مبانی نظری

برای درک عمیق‌تر یافته‌های این پژوهش، لازم است ابتدا مفاهیم کلیدی مورد استفاده را به طور دقیق تعریف کرده و سپس به بررسی نظریه‌های مهمی بپردازیم که چارچوبی نظری برای تحلیل تأثیرات رسانه‌های اجتماعی بر کودکان و نوجوانان فراهم می‌کنند.

۳-۱. مرور مفهومی

رسانه‌های اجتماعی^۱: به مجموعه‌ای از برنامه‌های مبتنی بر اینترنت اشاره دارد که به کاربران اجازه می‌دهد تا محتوا را ایجاد و تبادل کنند و در شبکه‌های اجتماعی مشارکت نمایند (Kaplan & Haenlein, 2010). این رسانه‌ها بر اساس تعاملات اجتماعی، مشارکت کاربران و اشتراک‌گذاری محتوا بنا شده‌اند و شامل پلتفرم‌هایی مانند اینستاگرام، تلگرام، توییتر یا ایکس، تیک‌تاک و فیسبوک می‌شوند. ویژگی اصلی آن‌ها، تغییر نقش کاربر از یک مخاطب منفعل به یک تولیدکننده و توزیع‌کننده فعال محتواست.

کودک و نوجوان: در این پژوهش، کودکان و نوجوانان به عنوان گروه هدف تعریف شده‌اند. از نظر روان‌شناسی رشد، "کودک" معمولاً به فردی از تولد تا پیش از بلوغ (حدود ۱۲ سالگی) اطلاق می‌شود، در حالی که "نوجوان" به فردی در دوره انتقالی از کودکی

به بزرگسالی (معمولاً ۱۳ تا ۱۹ سالگی) گفته می‌شود (Santrock, 2021). این دوره‌ها با تغییرات سریع فیزیکی، شناختی، عاطفی و اجتماعی همراه هستند و کودکان و نوجوانان را در برابر تأثیرات خارجی، از جمله رسانه‌ها، بسیار آسیب‌پذیر می‌سازند.

آسیب‌پذیری دیجیتال^۱: به وضعیتی اشاره دارد که در آن افراد، به ویژه کودکان و نوجوانان، به دلیل نداشتن مهارت‌های لازم برای محافظت از خود، ناتوانی در تشخیص مخاطرات یا عدم دسترسی به منابع حمایتی، در معرض آسیب‌های ناشی از استفاده از فناوری‌های دیجیتال قرار می‌گیرند (Livingstone & Stoilova, 2021). این آسیب‌ها می‌تواند شامل مواجهه با محتوای آسیب‌زا، زورگیری سایبری، سوءاستفاده جنسی آنلاین، یا افشای اطلاعات شخصی باشد.

نظارت والدین: به استراتژی‌ها و رفتارهایی اطلاق می‌شود که والدین برای هدایت، نظارت و مدیریت استفاده فرزندان خود از رسانه‌ها به کار می‌گیرند (Livingstone & Helsper, 2008). این نظارت می‌تواند به اشکال مختلفی از جمله "نظارت فعال"^۲ که شامل گفت‌وگو و بحث در مورد محتوای مصرفی است، "نظارت محدودکننده"^۳ که شامل تعیین قوانین و محدودیت‌های زمانی و محتوایی است و "نظارت همراه"^۴ که شامل استفاده هم‌زمان با فرزند است، صورت گیرد.

۳-۲. مرور نظری

چندین نظریه مهم در حوزه ارتباطات و روان‌شناسی رسانه وجود دارد که می‌توانند به عنوان چارچوبی برای تحلیل یافته‌های این پژوهش مورد استفاده قرار گیرند.

نظریه پرورش یا کاشت^۵ از جرج گربرنر (Gerbner et al., 1986) استدلال می‌کند که مخاطبانی که مدت زیادی را در معرض محتوای رسانه‌ای سپری می‌کنند، دیدگاه‌هایشان درباره جهان واقعی تحت تأثیر جهان رسانه‌ای قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، رسانه‌ها به تدریج فرهنگ و باورهای جامعه را «پرورش» می‌دهند. در زمینه رسانه‌های اجتماعی، این نظریه می‌تواند توضیح دهد که چرا نگرانی والدین از «محتوا» (۸۰،۳٪) بیشتر از نگرانی از «زمان استفاده» (۷۶٪) است. والدین ممکن است معتقد باشند که مواجهه مداوم فرزندان با محتوای خشونت‌آمیز، جنسی یا مبتنی بر مصرف‌گرایی در فضای مجازی، می‌تواند باعث شکل‌گیری تصویری غیرواقعی و مخرب از جهان در ذهن آن‌ها شود و ارزش‌ها و باورهایشان را دگرگون کند. یافته‌های مطالعه حاضر که نشان‌دهنده نگرانی عمیق از محتوا است، از این نظریه پشتیبانی می‌کند.

نظریه استفاده و رضایتمندی^۶ برخلاف نظریه‌هایی که رسانه‌ها را به عنوان نیروی فعال و مخاطب را منفعل فرض می‌کنند (Katz et al., 1973)، بر این نکته تأکید دارد که مخاطبان به طور فعال رسانه‌ها را برای برآورده کردن نیازها و خواسته‌های خود انتخاب می‌کنند. کودکان و نوجوانان نیز از رسانه‌های اجتماعی برای اهداف مختلفی مانند ارتباط با دوستان، سرگرمی، یادگیری، ایجاد هویت و احساس تعلق به گروه استفاده می‌کنند. این نظریه به ما کمک می‌کند تا درک کنیم که چرا ممنوعیت کامل دسترسی به رسانه‌ها معمولاً ناکارآمد است؛ زیرا نیازهای اساسی نوجوانان از طریق این کانال‌ها برآورده می‌شود. بنابراین، راهکارهای مؤثرتر باید بر

1 Digital Vulnerability

2 Active Mediation

3 Restrictive Mediation

4 Co-Viewing/Co-Using

5 Cultivation Theory

6 Uses and Gratifications Theory - UGT

«هدایت» و «آموزش» مبتنی باشند تا بتوانند از این رسانه‌ها برای اهداف سازنده استفاده کنند. یافته‌های مطالعه ما نیز نشان‌دهنده تمایل قوی به «نظارت» (۸۹,۳٪) به جای «ممنوعیت مطلق» است، با این نظریه همسو است.

نظریه ریسک-فرصت^۱ نیز توسط لیوینگستون و همکارانش (Livingstone & Helsper, 2007; Livingstone et al., 2011) برای تحلیل تجربه کودکان در فضای مجازی ارائه شده است، استدلال می‌کند که فضای آنلاین هم‌زمان هم حاوی «مخاطرات»^۲ و هم «فرصت‌ها»^۳ است. مخاطرات شامل مواجهه با محتوای آسیب‌زا، تماس با غریبه‌ها و زورگیری سایبری است، در حالی که فرصت‌ها شامل یادگیری، مشارکت اجتماعی و بیان خلاقانه می‌شود. این نظریه بر این نکته تأکید دارد که تلاش برای حذف کامل مخاطرات می‌تواند به هزینه از دست دادن فرصت‌های ارزشمند تمام شود. بنابراین، هدف باید «مدیریت ریسک» و «افزایش تاب‌آوری» کودکان باشد، نه ایجاد یک فضای کاملاً استریل. یافته‌های این پژوهش که نشان می‌دهد اکثریت قریب به اتفاق مردم هم از مخاطرات آگاه هستند و هم بر نظارت فعال تأکید دارند (۸۹,۳٪)، نشان‌دهنده درک عمومی از این چارچوب دوگانه است. مردم به دنبال حذف کامل فضای مجازی نیستند، بلکه به دنبال مدیریت هوشمندانه آن هستند.

نظریه سرمایه‌گذاری والدین^۴ هم اگرچه ریشه در زیست‌شناسی تکاملی دارد (Trivers, 1972)، اما می‌توان آن را در زمینه رفتارهای والدین نسبت به فرزندان نشان در برابر مخاطرات جدید به کار برد. این نظریه پیش‌بینی می‌کند که والدین به طور غریزی منابع خود (زمان، انرژی، منابع مالی) را برای محافظت از فرزندان نشان در برابر تهدیدات محیطی سرمایه‌گذاری می‌کنند. فضای مجازی به عنوان یک «محیط جدید» و ناشناخته، می‌تواند به عنوان یک تهدید درک شود. بنابراین، نگرانی شدید والدین (به ویژه مادران و افراد متاهل) که در داده‌های این پژوهش مشاهده شد، می‌تواند نشانه‌ای از این غریزه محافظتی باشد. والدین سعی می‌کنند با نظارت فعال و تعیین سن مناسب برای ورود به فضای مجازی، از سرمایه ژنتیکی و عاطفی خود محافظت کنند.

نظریه شکاف دیجیتالی^۵ هم که ابتدا بر نابرابری در دسترسی به فناوری تمرکز داشت، امروزه به «شکاف دیجیتالی نسلی»^۶ نیز گسترش یافته است (Livingstone & Helsper, 2007). این شکاف به تفاوت در مهارت‌ها، نگرش‌ها و الگوهای استفاده از فناوری بین نسل‌های مختلف اشاره دارد. نسل جوان (نوجوانان) معمولاً در استفاده از فناوری‌های جدید مهارت بیشتری دارند (بومیان دیجیتال)، در حالی که نسل والدین (مهاجران دیجیتال) ممکن است درک و نظارت بر این فناوری‌ها دچار مشکل باشند. این شکاف می‌تواند منجر به کاهش کنترل والدین و افزایش احساس ناتوانی در مدیریت فعالیت‌های آنلاین فرزندان شود. یافته‌های این پژوهش هم نشان می‌دهد افراد جوان‌تر (۱۵-۲۹ سال) نسبت به افراد بالای ۳۰ سال نگرانی کمتری از مخاطرات فضای مجازی دارند، می‌تواند نشان‌دهنده این شکاف باشد. افراد جوان‌تر که خود کاربران فعال این فضا هستند، ممکن است مخاطرات را کمتر جدی بگیرند یا احساس کنند که توانایی مدیریت آن‌ها را دارند.

نظریه مقایسه اجتماعی^۷ نیز که ابتدا توسط فستینگر مطرح شد، بیان می‌کند که افراد خود را با دیگران مقایسه می‌کنند تا معیارهایی برای ارزیابی خود به دست آورند. در رسانه‌های اجتماعی، مقایسه ممکن است بین زندگی واقعی و زندگی آرمانی منتشرشده توسط دیگران صورت گیرد، معمولاً با فیلترها، نمایش گرینشی، و تحریفات. این مقایسه اجتماعی منفعل می‌تواند به کاهش عزت

1 Risk-Opportunity Framework

2 Risks

3 Opportunities

4 Parental Investment Theory

5 Digital Divide Theory

6 Generational Digital Divide

7 Social Comparison Theory

نفس، احساس ناکافی بودن، و اضطراب هویتی بیانجامد. نمونه‌ها در پژوهش آوچی (۲۰۲۵) هم نشان می‌دهند کسانی که بیشتر مقایسه می‌کنند وضوح خودپنداره پایین‌تری دارند و اضطراب هویتی بیشتری را تجربه می‌کنند. این نظریه‌ها به طور جمعی چارچوبی غنی برای تحلیل یافته‌های پیمایش حاضر فراهم می‌کنند. آن‌ها به ما کمک می‌کنند تا نگرانی‌های والدین را نه به عنوان یک واکنش احساسی ساده، بلکه به عنوان پاسخی پیچیده به تغییرات عمیق فناورانه در جامعه، که ریشه در نیازهای روان‌شناختی، اجتماعی و حتی تکاملی دارد، درک کنیم.

۴. روش تحقیق

موضوع و اهداف این طرح پژوهشی از حیث ماهیت، ابعادی چندگانه دارد که بر اساس آن، ضرورت استفاده از ترکیبی از روش‌های پژوهشی، اهمیت پیدا می‌کند. در نتیجه، در این طرح پژوهشی از مجموعه‌ای از روش‌های اسنادی و پیمایش استفاده شده است. در قالب روش اسنادی با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای و بررسی اسناد، ابعاد مفهومی و نظری متغیرهای تحقیق از حیث نظری کاوش شده که حاصل آن، دسترسی به چارچوب مفهومی تحقیق برای سنجش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان بوده است. از روش پیمایش اجتماعی به مثابه شیوه‌ای که به کشف و شناسایی ویژگی‌ها، فراوانی و توزیع این ویژگی‌ها و نیز چگونگی روابط متقابل بین متغیرها در یک جامعه معین نظر دارد، استفاده شده است. جامعه آماری این طرح، مجموع افراد بالای ۱۵ سال خانوارهای شهری و روستایی ساکن در ۳۱ استان کشور در زمان اجرای طرح است. حجم کل نمونه‌ها در کل کشور برابر با ۱۴۵۰۵ نفر است. هر یک از افراد بالای ۱۵ سال خانوارهای شهری و روستایی ساکن در استان، در زمان اجرای طرح، واحد آماری در نظر گرفته شده است. در این طرح، هدف به‌دست آوردن برآورد استانی است. برای دستیابی به این هدف از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای در هر استان استفاده شده است. به دلیل این که پراکندگی صفت‌های مطالعه شده در هر استان، زیاد است و توجه به این موضوع که مرکز هر استان را نمی‌توان معرف کل آن استان دانست، در هر استان، علاوه بر مرکز استان، دو شهر غیرمرکز استان و نیز برای هر شهر منتخب، حداقل دو روستای تابعه آن شهر در نمونه قرار گرفته و پس از به دست آمدن تعداد (حجم) نمونه در هر استان، این تعداد متناسب با جمعیت، به شهرها و روستاها تخصیص داده شده است.

۵. تحلیل یافته‌ها

داده‌های این مطالعه، به شیوه پیمایشی و بر اساس مصاحبه حضوری با ۱۴۵۰۵ نفر از افراد ۱۵ سال و بالاتر ساکن در ۳۱ استان کشور، که به روش تصادفی انتخاب شده‌اند، به دست آمده است. داده‌های این پیمایش در اریبهشت ۱۴۰۳ جمع‌آوری شده است. ۴۷,۷ درصد پاسخگویان مرد و ۵۲,۲ درصد زن بودند. ۴۸,۷ درصد پاسخگویان مجرد و ۵۱,۳ درصد متاهل بودند. از پاسخگویان مجرد پرسیده شده است که آیا تمایل به ازدواج دارید، ۴۹ درصد پاسخگویان تمایل به ازدواج دارند و ۵۱ درصد پاسخگویان مجرد تمایل به ازدواج ندارند (جدول ۱).

جدول ۱. تمایل به ازدواج پاسخگویان مجرد

متغیر	سطوح	فراوانی	درصد
تمایل به ازدواج	بله	۳۳۳۲	۴۹
	خیر	۳۴۶۳	۵۱
	جمع	۶۷۹۵	۱۰۰

۱,۸ درصد پاسخگویان بی سواد یا صرفاً سواد خواندن و نوشتن دارند، ۱۱,۱ درصد دارای تحصیلات ابتدایی یا سیکل، ۳۹,۶ درصد متوسطه و دیپلم و ۴۷,۱ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی بودند. ۴۵,۵ درصد پاسخگویان شاغل بودند، ۵,۱ درصد بیکار، ۲۷,۸ درصد محصل (دانش آموز، دانشجو و طلبه)، ۱۸,۷ درصد خانه دار و ۲,۸ درصد بازنشسته بودند. ۶۳ درصد پاسخگویان کمتر از ۱۵ میلیون تومان در ماه درآمد دارند، ۲۵,۴ درصد بین ۱۵ تا ۲۵ میلیون تومان در ماه و ۱۱,۶ درصد بیش از ۲۵ میلیون تومان در ماه درآمد دارند.

۴۸,۱ درصد پاسخگویان بین ۱۵ تا ۲۹ سال داشتند، ۴۲,۷ درصد بین ۳۰ تا ۴۹ سال و ۹,۲ درصد بالای ۵۰ سال سن داشتند.

جدول ۲. گروه سنی پاسخگویان

متغیر	سطوح	فراوانی	درصد
گروه سنی	از ۱۵ سال تا ۲۹ سال	6979	48.1
	از ۳۰ سال تا ۴۹ سال	6189	42.7
	بالای ۵۰ سال	1337	9.2
	جمع	14505	100

۴۶,۴ درصد پاسخگویان مطالعه شده ساکن مراکز استان، ۳۲,۸ درصد ساکنان شهرهای غیر مرکز استان و ۲۰,۸ درصد را ساکنان روستایی تشکیل داده‌اند.

جدول ۳. موقعیت مکان سکونت پاسخگویان

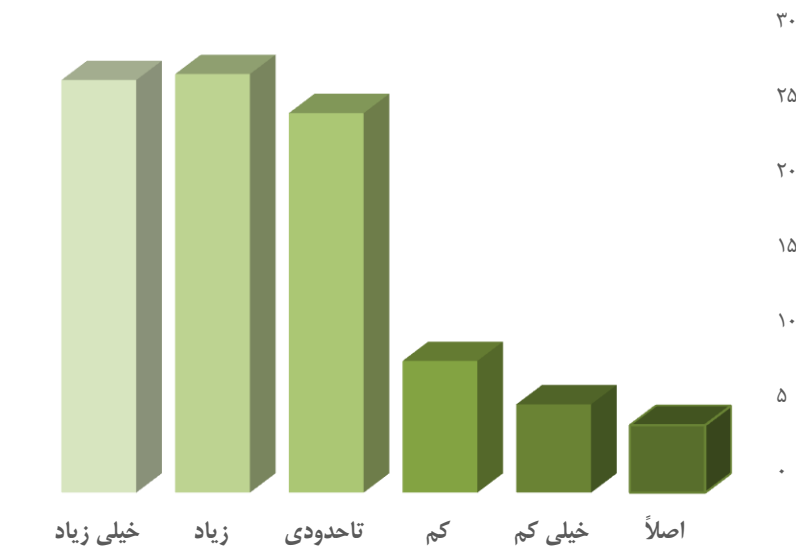
متغیر	سطوح	فراوانی	درصد	درصد معتبر
موقعیت مکان سکونت	مرکز استان	6693	46.1	46.4
	شهرستان (غیر مرکز استان)	4726	32.6	32.8
	روستا	2997	20.7	20.8
	پاسخ معتبر	14416	99.4	100
	بدون پاسخ	89	0.6	
	جمع	14505	100	

از پاسخگویان پرسیده شد، «تا چه اندازه گسترش آموزش کودکان و نوجوانان از طریق فضای مجازی و دسترسی آنها به اینترنت آسیبزا است؟»، نتایج بدین شکل بود که ۴,۵ درصد پاسخگویان به بر این باورند که گسترش آموزش کودکان و نوجوانان از طریق فضای مجازی و دسترسی آنها به اینترنت آسیبزا نیست. تقریباً ۱۴,۷ درصد از پاسخگویان اشاره دارند که گسترش آموزش کودکان و

نوجوانان از طریق فضای مجازی آسیب کمی بر آنها خواهد داشت با این حال ۴۵,۴ درصد از پاسخگویان تاکید دارند که گسترش آموزش کودکان و نوجوانان از طریق فضای مجازی آسیب زیادی بر آنها خواهد داشت.

جدول ۴. آسیب دسترسی کودکان به فضای مجازی

سطوح	فراوانی	درصد	درصد معتبر
اصلاً	649	4.5	4.5
خیلی کم	855	5.9	5.9
کم	1272	8.8	8.8
تاحدودی	3652	25.2	25.3
زیاد	4020	27.7	27.9
خیلی زیاد	3966	27.3	27.5
پاسخ معتبر	14414	99.4	۱۰۰
بدون پاسخ	91	0.6	
جمع	۱۴۵۰۵	۱۰۰	

بررسی «آسیب دسترسی کودکان به فضای مجازی» به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، وضعیت تاهل، گروه سنی، تحصیلات، وضعیت فعالیت و درآمد خانوار)، متغیرهای محل سکونت، قومیت، دین و مذهب و استان در جداول شماره ۵، ۶ و ۷ قابل مشاهده است.

جدول ۵. «آسیب دسترسی کودکان به فضای مجازی» به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای

متغیر	سطوح	اصلاً	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین درصدی	پاسخ معتبر	سطح معناداری	مقدار آماره
جنسیت	مرد	5.8	7.3	10.0	25.6	27.6	23.6	72.1	۱۴۳۳۸	0.00	
	زن	3.1	4.7	7.7	25.0	28.2	31.2	77.3			
وضعیت تاهل	مجرد	5.7	6.6	10.2	28.0	26.6	22.9	71.9	۱۳۹۳۸	0.00	
	متاهل	3.3	5.3	7.3	23.0	29.3	31.7	77.4			
گروه سنی	۱۵ تا ۲۹ سال	5.2	6.7	10.6	27.9	26.3	23.3	72.2	۱۴۴۱۴	0.00	
	۳۰ تا ۴۹ سال	3.6	5.3	7.3	22.8	30.0	31.0	77.2			
	بالای ۵۰ سال	4.8	5.0	6.6	23.8	26.8	33.0	76.9			
تحصیلات	ابتدایی و سیکل	5.2	6.7	10.4	20.6	27.4	29.6	74.5	۱۴۳۷۳	0.00	
	متوسطه و دیپلم	5.0	6.4	9.0	24.8	26.8	28.1	74.3			
	دانشگاهی	3.8	5.3	8.2	27.2	29.0	26.5	75.2			
وضعیت فعالیت	شاغل	5.1	6.0	8.5	24.4	27.9	28.1	74.7	۱۴۰۰۴	0.00	
	بیکار	8.3	8.4	10.4	28.3	24.9	19.7	68.7			
	خانه‌دار	2.5	4.6	6.3	21.7	29.1	35.8	79.6			
	محصل	4.2	6.4	11.1	28.4	27.6	22.4	72.7			
	بازنشسته	3.5	5.5	5.7	27.2	30.7	27.4	76.4			
درآمد خانوار	کمتر از ۱۵ میلیون تومان	4.3	6.0	8.4	25.1	28.7	27.5	75.0	۱۴۳۳۷	0.00	
	بین ۱۵ تا ۲۵ میلیون تومان	3.9	5.8	9.6	26.1	27.5	27.0	74.7			
	بیش از ۲۵ میلیون تومان	6.3	6.0	9.1	24.9	24.7	29.1	73.8			

جدول ۶. «آسیب دسترسی کودکان به فضای مجازی» به تفکیک متغیرهای محل سکونت، قومیت و دین و مذهب

متغیر	سطوح	اصلاً	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین درصدی	پاسخ معتبر	سطح معناداری	مقدار آماره
محل سکونت	مرکز استان	4.5	5.1	8.2	24.2	27.0	30.9	76.1	14335	0.00	
	شهر غیر مرکز استان	4.6	6.8	9.7	26.8	26.6	25.6	73.4			
	روستا	3.8	6.4	8.8	25.4	32.2	23.4	74.3			
قومیت	فارس	5.8	6.0	8.7	26.0	26.4	27.2	73.8	14084	0.00	
	ترک	3.6	5.4	9.2	25.9	28.1	27.8	75.5			
	کرد	3.0	5.5	6.9	25.5	27.3	31.8	77.3			
	لر	4.0	6.8	9.8	24.3	27.0	28.1	74.6			
	عرب	4.0	8.1	10.8	23.8	31.8	21.5	72.6			

مقدار آماره	سطح معناداری	پاسخ معتبر	میانگین درصدی	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	اصلاً	سطوح	متغیر
			76.9	24.9	40.2	18.0	8.6	5.2	3.1	گیلک	
			73.8	23.2	30.7	27.5	7.5	6.7	4.3	مازنی	
			77.0	24.1	36.6	24.1	9.7	3.4	2.1	ترکمن	
			73.7	24.8	28.0	26.9	9.2	7.5	3.6	بلوچ	
	0.00	14332	74.9	27.9	27.9	25.0	8.8	5.9	4.5	اسلام - شیعه	دین و مذهب
			74.9	25.4	28.4	28.2	9.0	6.0	2.9	اسلام - اهل سنت	
			70.4	22.4	26.4	26.4	9.5	7.0	8.5	اقلیت‌های دینی و مذهبی	

جدول ۷. «آسیب دسترسی کودکان به فضای مجازی» به تفکیک استان

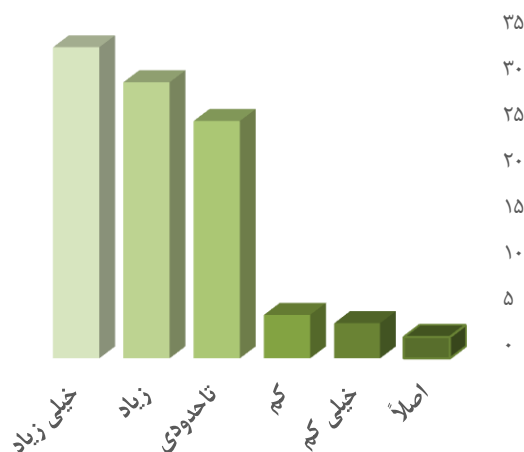
پاسخ معتبر	میانگین درصدی	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	اصلاً	استان
608	76.1	26.5	27.5	28.9	12.3	3.1	1.6	آذربایجان شرقی
394	75.0	27.9	26.4	26.1	9.9	6.6	3.0	آذربایجان غربی
391	72.9	21.0	28.1	32.2	9.2	5.1	4.3	اردبیل
591	72.8	31.3	22.7	22.8	8.6	4.1	10.5	اصفهان
581	75.1	31.2	25.1	23.9	8.4	5.9	5.5	البرز
398	78.9	31.2	31.2	25.6	5.3	5.8	1.0	ایلام
392	71.5	21.4	23.5	31.6	12.2	8.7	2.6	بوشهر
939	77.4	37.2	22.8	22.3	8.1	4.8	4.9	تهران
395	75.3	25.3	29.6	28.4	8.1	5.6	3.0	چهارمحال بختیاری
391	76.8	25.1	34.0	26.1	9.0	3.6	2.3	خراسان جنوبی
591	68.4	22.7	20.8	25.7	12.0	13.0	5.8	خراسان رضوی
380	75.1	27.6	29.2	24.2	8.2	6.6	4.2	خراسان شمالی
547	72.4	23.0	26.5	28.5	10.4	6.9	4.6	خوزستان
393	76.0	28.8	30.8	23.7	7.1	4.1	5.6	زنجان
389	75.8	28.0	25.2	32.4	6.7	3.3	4.4	سمنان
586	74.7	25.8	29.0	26.5	9.2	5.8	3.8	سیستان و بلوچستان
592	67.6	20.4	26.7	18.6	15.9	9.5	9.0	فارس
396	76.8	30.3	31.6	21.2	7.8	3.8	5.3	قزوین
391	85.0	46.8	27.1	19.9	2.8	2.6	0.8	قم
393	76.8	28.2	28.5	29.8	5.3	5.6	2.5	کردستان
419	63.9	15.5	20.3	32.7	10.5	5.5	15.5	کرمان
395	80.4	38.7	30.9	18.7	2.8	3.8	5.1	کرمانشاه
390	73.5	25.4	27.4	26.4	9.0	7.4	4.4	کهگیلویه و بویراحمد
377	77.9	29.7	34.2	21.5	6.1	5.3	3.2	گلستان
595	76.1	22.4	42.4	16.5	9.9	6.2	2.7	گیلان
396	77.7	31.3	31.8	19.2	10.4	4.5	2.8	لرستان

استان	اصلاً	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین درصدی	پاسخ معتبر
مازندران	3.3	8.6	7.2	27.9	32.6	20.3	73.1	359
مرکزی	3.3	5.6	5.9	26.0	24.2	35.1	77.9	393
هرمزگان	3.9	5.7	11.3	29.0	30.1	20.0	72.6	594
همدان	2.2	11.4	8.9	32.1	28.6	16.8	70.6	405
یزد	4.0	3.7	5.9	24.9	23.2	38.2	79.1	353

از پاسخگویان پرسیده شد، «خانواده‌ها تا چه اندازه باید بر استفاده کودکان و نوجوانان از فضای مجازی نظارت داشته باشند؟»، نتایج بدین شکل بود که ۲,۳ درصد پاسخگویان به بر این باورند ضرورتی ندارد که خانواده‌ها بر استفاده کودکان و نوجوانان از فضای مجازی نظارت داشته باشند. تقریباً ۸,۵ درصد از پاسخگویان اشاره دارند خانواده‌ها باید نظارت محدودی بر استفاده کودکان و نوجوانان از فضای مجازی داشته باشند با این حال تقریباً ۶۳,۶ درصد از پاسخگویان تاکید دارند خانواده‌ها باید نظارت زیادی بر استفاده کودکان و نوجوانان از فضای مجازی داشته باشند.

جدول ۸. نظارت بر فعالیت کودکان و نوجوانان در فضای مجازی

سطوح	فراوانی	درصد	درصد معتبر
اصلاً	332	2.3	2.3
خیلی کم	544	3.8	3.8
کم	679	4.7	4.7
تاحدودی	3709	25.6	25.7
زیاد	4318	29.8	29.9
خیلی زیاد	4867	33.6	33.7
پاسخ معتبر	14449	99.6	۱۰۰
بدون پاسخ	56	0.4	
جمع	14505	100	

بررسی «نظارت بر فعالیت کودکان و نوجوانان در فضای مجازی» به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، وضعیت تاهل، گروه سنی، تحصیلات، وضعیت فعالیت و درآمد خانوار)، متغیرهای محل سکونت، قومیت، دین و مذهب و استان در جداول شماره ۹، ۱۰ و ۱۱ قابل مشاهده است.

جدول ۹. «نظارت بر فعالیت کودکان و نوجوانان در فضای مجازی» به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای

متغیر	سطوح	اصلاً	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین درصدی	پاسخ معتبر	سطح معناداری	مقدار آماره
جنسیت	مرد	2.8	4.1	5.1	26.5	30.4	31.0	78.4	۱۴۳۷۶	0.00	
	زن	1.8	3.4	4.3	24.8	29.6	36.1	80.8			
وضعیت تاهل	مجرد	2.8	4.5	6.1	31.0	29.0	26.7	76.4	۱۳۹۷۵	۰,۰۰	
	متاهل	1.8	3.0	3.3	20.9	31.0	40.0	82.7			
گروه سنی	۱۵ تا ۲۹ سال	3.0	4.8	6.3	30.8	28.3	26.8	76.1	۱۴۴۴۹	0.00	
	۳۰ تا ۴۹ سال	1.5	2.8	3.4	20.8	31.7	39.7	82.9			
	بالای ۵۰ سال	2.1	2.4	2.7	21.1	29.8	41.9	83.2			
تحصیلات	ابتدایی و سیکل	3.8	5.0	5.8	23.3	27.4	34.7	78.2	۱۴۴۱۰	0.00	
	متوسطه و دیپلم	2.7	4.6	5.4	27.1	27.7	32.5	78.3			
	دانشگاهی	1.6	2.7	3.7	25.1	32.4	34.4	81.2			
وضعیت فعالیت	شاغل	2.3	3.3	3.9	23.6	31.1	35.7	80.8	۱۴۰۴۱	0.00	
	بیکار	3.9	7.4	8.3	25.0	28.4	27.0	74.6			
	خانه‌دار	1.7	3.3	3.7	19.4	30.6	41.4	83.0			
	محصل	2.4	4.4	6.3	33.6	27.7	25.7	76.1			
	بازنشسته	3.0	2.3	3.5	22.3	29.0	40.0	82.0			
درآمد خانوار	کمتر از ۱۵ میلیون تومان	2.2	3.8	4.5	24.6	29.9	35.0	80.2	۱۴۲۷۶	0.00	
	بین ۱۵ تا ۲۵ میلیون تومان	2.1	3.6	5.0	27.1	31.1	31.2	79.1			
	بیش از ۲۵ میلیون تومان	3.3	3.9	5.0	28.5	27.2	32.1	78.1			

جدول ۱۰. «نظارت بر فعالیت کودکان و نوجوانان در فضای مجازی» به تفکیک متغیرهای محل سکونت، قومیت و دین و مذهب

مقدار آماره	سطح معناداری	پاسخ معتبر	میانگین درصدی	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	اصلاً	سطوح	متغیر
	0.00	۱۴۳۷۱	80.6	35.1	29.7	26.2	3.9	3.1	2.0	مرکز استان	محل سکونت
			78.9	34.2	28.2	25.0	5.5	4.3	2.9	شهر غیر مرکز استان	
			78.7	29.6	33.1	25.8	5.0	4.4	2.1	روستا	
	0.00	۱۴۱۲۱	79.3	34.1	28.2	26.6	4.6	3.8	2.7	فارس	قومیت
			79.0	32.4	29.3	26.9	5.1	4.1	2.2	ترک	
			81.0	36.5	28.5	26.6	3.5	2.8	2.1	کرد	
			80.7	37.1	29.5	22.2	4.8	4.5	1.8	لر	
			79.6	39.0	26.0	20.2	5.4	7.6	1.8	عرب	
			78.3	19.9	49.5	18.9	6.1	3.1	2.5	گیلک	
			81.3	34.6	32.0	25.7	3.4	2.9	1.3	مازنی	
			79.3	27.4	37.0	26.0	5.5	2.1	2.1	ترکمن	
	0.00	۱۴۳۷۰	79.9	34.2	29.8	25.4	4.6	3.7	2.3	اسلام - شیعه	دین و مذهب
			78.7	30.6	31.1	27.3	4.8	3.8	2.4	اسلام - اهل سنت	
			75.3	24.1	30.0	31.0	7.4	3.4	3.9	اقلیت‌های دینی و مذهبی	

جدول ۱۱. «نظارت بر فعالیت کودکان و نوجوانان در فضای مجازی» به تفکیک استان

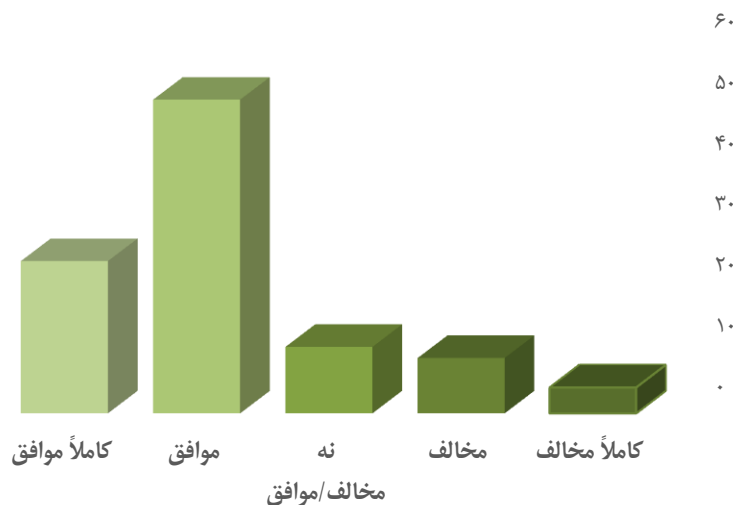
پاسخ معتبر	میانگین درصدی	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	اصلاً	استان
609	72.5	21.5	25.0	33.8	10.0	6.1	3.6	آذربایجان شرقی
395	78.8	38.0	24.8	22.5	5.6	5.1	4.1	آذربایجان غربی
392	78.9	27.6	34.7	28.3	4.1	3.8	1.5	اردبیل
591	83.9	46.5	23.7	23.0	2.7	1.7	2.4	اصفهان
582	80.0	35.1	23.9	33.7	3.1	2.4	1.9	البرز
398	85.5	45.7	29.6	20.4	1.8	1.3	1.3	ایلام
393	76.9	26.0	29.0	33.6	4.8	5.1	1.5	بوشهر
941	81.6	39.5	26.9	24.9	3.8	2.1	2.8	تهران
395	81.6	35.7	30.4	25.6	5.6	1.8	1.0	چهارمحال بختیاری
390	83.1	35.9	36.4	21.3	4.1	1.5	0.8	خراسان جنوبی
592	72.3	25.3	26.0	26.2	7.1	10.3	5.1	خراسان رضوی
382	79.8	34.3	29.6	25.9	3.9	3.4	2.9	خراسان شمالی
549	79.7	36.8	28.2	22.6	3.8	6.2	2.4	خوزستان
391	82.1	34.8	32.7	26.3	4.3	0.3	1.5	زنجان

استان	اصلاً	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین درصدی	پاسخ معتبر
سمنان	2.3	1.8	1.3	28.5	23.3	42.8	82.8	390
سیستان و بلوچستان	1.7	3.2	4.6	25.2	32.3	33.0	80.3	588
فارس	7.4	7.9	11.9	21.2	27.2	24.4	71.0	595
قزوین	2.0	2.8	3.3	19.4	31.3	41.2	83.1	396
قم	1.0	1.5	2.0	13.0	31.3	51.1	87.5	393
کردستان	2.3	4.1	4.1	31.0	31.6	27.0	77.7	393
کرمان	2.6	4.0	8.1	41.3	24.0	20.0	73.3	421
کرمانشاه	0.8		1.5	27.6	29.4	40.8	84.5	395
کهگیلویه و بویراحمد	2.0	4.6	3.8	24.9	31.6	33.1	79.7	393
گلستان	1.1	1.6	3.7	24.4	30.8	38.5	82.9	377
گیلان	2.0	3.2	6.1	18.7	53.3	16.8	78.0	595
لرستان	0.3	2.5	6.5	18.6	32.2	39.8	83.2	397
مازندران	1.9	3.5	3.0	23.7	34.0	34.0	81.0	371
مرکزی	3.1	1.5	2.0	23.7	27.7	42.0	82.9	393
هرمزگان	2.0	4.4	5.5	32.0	29.5	26.6	77.0	597
همدان	0.5	13.7	5.7	27.6	32.3	20.1	73.0	402
یزد	0.8	1.4	1.4	23.5	28.0	44.8	85.1	353

از پاسخگویان خواسته شد، نظرشان را نسبت به عبارت «مدت زمان استفاده کودکان و نوجوانان از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نگران کننده است» بیان کنند، نتایج بدین شکل بود، تقریباً ۱۳,۲ درصد پاسخگویان مخالف این عبارت هستند که مدت زمان استفاده کودکان و نوجوانان از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نگران کننده است با این حال ۷۶ درصد پاسخگویان تاکید دارند که مدت زمان استفاده کودکان و نوجوانان از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نگران کننده است.

جدول ۱۲. نگرانی از مصرف فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی از سوی کودکان و نوجوانان

سطح	فراوانی	درصد	درصد معتبر
کاملاً مخالف	611	4.2	4.2
مخالف	1290	8.9	9.0
نه مخالف/نه موافق	1550	10.7	10.8
موافق	7376	50.9	51.2
کاملاً موافق	3573	24.6	24.8
پاسخ معتبر	14400	99.3	100
بدون پاسخ	105	0.7	
جمع	۱۴۵۰۵	۱۰۰	

بررسی «نگرانی از مصرف فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی از سوی کودکان و نوجوانان» به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، وضعیت تاهل، گروه سنی، تحصیلات، وضعیت فعالیت و درآمد خانوار)، متغیرهای محل سکونت، قومیت، دین و مذهب و استان در جداول شماره ۱۳، ۱۴ و ۱۵ قابل مشاهده است.

جدول ۱۳. «نگرانی از مصرف فضای مجازی از سوی کودکان و نوجوانان» به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای

متغیر	سطوح	کاملاً مخالف	مخالف	موافق	کاملاً موافق	پاسخ معتبر	سطح معناداری	مقدار آماره
جنسیت	مرد	5.8	12.3	57.1	24.9	۱۲۷۸۵	0.00	۰,۰۹
	زن	3.9	8.0	57.5	30.6			
وضعیت تاهل	مجرد	6.2	12.2	58.2	23.4	۱۲۴۲۰	0.00	۰,۱۲
	متاهل	3.3	8.0	57.1	31.5			
گروه سنی	۱۵ تا ۲۹ سال	6.4	12.2	57.9	23.5	۱۲۸۵۰	0.00	۰,۱
	۳۰ تا ۴۹ سال	3.2	8.1	57.6	31.1			
	بالای ۵۰ سال	3.6	8.7	54.3	33.4			
تحصیلات	ابتدایی و سیکل	6.9	12.8	53.0	27.3	۱۲۸۱۳	۰,۰۰	۰,۰۶
	متوسطه و دیپلم	5.8	12.0	55.8	26.4			
	دانشگاهی	3.3	7.6	60.0	29.1			
وضعیت فعالیت	شاغل	4.5	9.4	58.0	28.2	۱۲۴۶۸	۰,۰۰	۰,۱۲
	بیکار	8.7	17.5	55.5	18.3			
	خانه‌دار	2.6	7.7	56.4	33.3			
	محصل	6.4	11.7	57.8	24.1			
	بازنشسته	2.2	8.4	52.9	36.5			
درآمد خانوار	کمتر از ۱۵ میلیون تومان	4.8	10.0	57.6	27.7	۱۲۶۹۹	۸0.	۰,۰۰۲
	بین ۱۵ تا ۲۵ میلیون تومان	4.2	9.7	57.7	28.4			
	بیش از ۲۵ میلیون تومان	6.0	10.6	55.5	27.9			

جدول ۱۴. «نگرانی از مصرف فضای مجازی از سوی کودکان و نوجوانان»

به تفکیک متغیرهای محل سکونت، قومیت و دین و مذهب

مقدار آماره	سطح معناداری	پاسخ معتبر	کاملاً موافق	موافق	مخالف	کاملاً مخالف	سطوح	متغیر
۰,۰۸	0.00	۱۲۷۷۶	30.8	56.1	9.4	3.6	مرکز استان	محل سکونت
			27.2	56.5	10.3	6.0	شهر غیر مرکز استان	
			22.6	61.3	10.7	5.4	روستا	
۰,۰۷	0.00	۱۲۵۶۱	27.7	56.8	10.3	5.2	فارس	قومیت
			29.1	56.4	9.8	4.7	ترک	
			29.9	58.6	7.6	3.9	کرد	
			26.1	57.6	11.5	4.7	لر	
			24.7	50.5	13.2	11.6	عرب	
			23.3	63.8	8.9	4.0	گیلک	
			29.4	60.0	8.5	2.1	مازنی	
			18.5	71.9	7.4	2.2	ترکمن	
			27.1	56.9	11.9	4.2	بلوچ	
۰,۰۷	۰,۰۰	۱۲۷۷۶	28.6	56.7	9.9	4.7	اسلام - شیعه	دین و مذهب
			23.1	63.1	9.6	4.1	اسلام - اهل سنت	
			15.9	55.3	15.3	13.5	اقلیت‌های دینی و مذهبی	

جدول ۱۵. «نگرانی از مصرف فضای مجازی از سوی کودکان و نوجوانان» به تفکیک استان

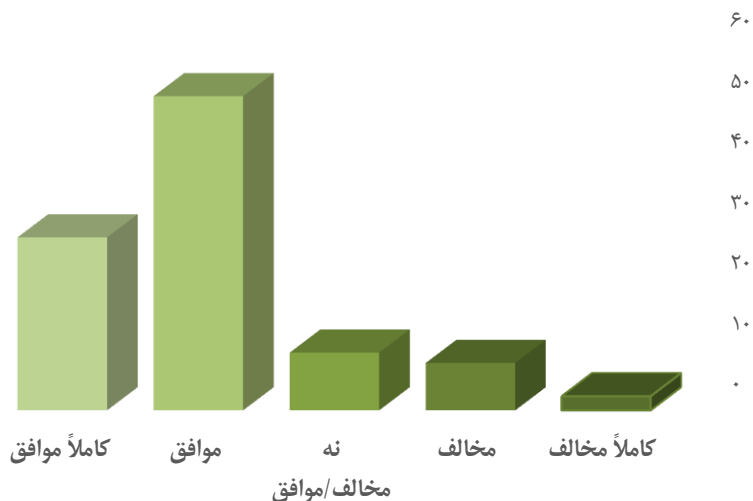
پاسخ معتبر	کاملاً موافق	موافق	مخالف	کاملاً مخالف	استان
525	23.6	63.2	11.2	1.9	آذربایجان شرقی
336	21.4	60.1	11.6	6.8	آذربایجان غربی
319	22.6	64.3	9.1	4.1	اردبیل
563	29.0	59.0	9.4	2.7	اصفهان
520	35.6	49.0	10.4	5.0	البرز
361	26.9	63.2	8.6	1.4	ایلام
340	17.9	67.1	12.1	2.9	بوشهر
852	36.4	50.5	8.9	4.2	تهران
331	22.7	61.3	11.5	4.5	چهارمحال بختیاری
338	23.7	64.8	10.4	1.2	خراسان جنوبی
523	26.4	48.2	8.6	16.8	خراسان رضوی
333	34.5	50.5	9.3	5.7	خراسان شمالی
460	26.1	55.9	12.4	5.7	خوزستان
366	25.7	62.8	8.7	2.7	زنجان
355	42.0	51.3	5.4	1.4	سمنان

استان	کاملاً مخالف	مخالف	موافق	کاملاً موافق	پاسخ معتبر
سیستان و بلوچستان	3.4	11.5	55.8	29.2	530
فارس	11.4	22.8	50.4	15.4	518
قزوین	3.0	8.0	41.2	47.8	364
قم	1.9	4.6	50.3	43.2	366
کردستان	4.4	4.1	68.0	23.5	344
کرمان	9.0	18.8	56.4	15.8	335
کرمانشاه	1.6	5.0	52.4	41.1	382
کهگیلویه و بویراحمد	6.0	11.3	57.1	25.6	336
گلستان	2.3	9.1	56.0	32.6	350
گیلان	5.2	9.3	64.9	20.6	579
لرستان	6.1	12.2	62.3	19.4	377
مازندران	2.2	7.6	62.3	27.8	316
مرکزی	4.7	6.4	67.5	21.4	360
هرمزگان	4.1	9.6	65.7	20.6	490
همدان	9.0	10.7	51.8	28.5	355
یزد	0.9	8.6	59.5	31.0	326

از پاسخگویان خواسته شد، نظرشان را نسبت به عبارت «از دسترسی کودکان و نوجوانان به برخی محتواها در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نگران هستم» بیان کنند، نتایج بدین شکل بود، تقریباً ۱۰٫۱ درصد پاسخگویان از دسترسی کودکان و نوجوانان به برخی محتواها در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نگران نیستند با این حال ۸۰٫۳ درصد پاسخگویان از دسترسی کودکان و نوجوانان به برخی محتواها در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نگران هستند.

جدول ۱۶. نگرانی از دسترسی کودکان و نوجوانان به محتوای فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی

سطوح	فراوانی	درصد	درصد معتبر
کاملاً مخالف	336	2.3	2.3
مخالف	1126	7.8	7.8
نه مخالف/نه موافق	1374	9.5	9.5
موافق	7452	51.4	51.8
کاملاً موافق	4102	28.3	28.5
پاسخ معتبر	14390	99.2	۱۰۰
بدون پاسخ	115	0.8	
جمع	۱۴۵۰۵	۱۰۰	

بررسی «نگرانی از مصرف فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی از سوی کودکان و نوجوانان» به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، وضعیت تاهل، گروه سنی، تحصیلات، وضعیت فعالیت و درآمد خانوار)، متغیرهای محل سکونت، قومیت، دین و مذهب و استان در جداول شماره ۱۷، ۱۸ و ۱۹ قابل مشاهده است.

جدول ۱۷. «نگرانی از دسترسی کودکان و نوجوانان به محتوای فضای مجازی» به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای

متغیر	سطوح	کاملاً مخالف	مخالف	موافق	کاملاً موافق	پاسخ معتبر	سطح معناداری	مقدار آماره
جنسیت	مرد	3.3	10.8	57.4	28.5	۱۲۹۴۴	0.00	۰,۱
	زن	1.9	6.7	56.9	34.5			
وضعیت تاهل	مجرد	3.1	11.4	58.0	27.5	۱۲۵۷۶	0.00	۰,۱۱
	متاهل	2.2	6.1	56.8	35.0			
گروه سنی	۱۵ تا ۲۹ سال	3.2	11.2	58.1	27.4	۱۳۰۱۶	0.00	۰,۰۹
	۳۰ تا ۴۹ سال	2.0	6.3	56.7	34.9			
	بالای ۵۰ سال	2.0	7.0	55.4	35.5			
تحصیلات	ابتدایی و سیکل	4.1	11.1	54.7	30.1	۱۲۹۷۷	۰,۰۰	۰,۰۶
	متوسطه و دیپلم	3.1	10.2	56.9	29.8			
	دانشگاهی	1.7	6.7	58.2	33.4			
وضعیت فعالیت	شاغل	2.8	8.0	57.1	32.1	۱۲۶۲۶	۰,۰۰	۰,۱۲
	بیکار	4.5	17.0	57.1	21.4			
	خانه‌دار	1.4	5.2	56.5	36.9			
	محصل	2.7	10.7	58.2	28.4			
	بازنشسته	0.5	8.7	53.7	37.1			
درآمد خانوار	کمتر از ۱۵ میلیون تومان	2.6	8.6	57.6	31.1	۱۲۸۵۷	۱۵۰.	۰,۰۱
	بین ۱۵ تا ۲۵ میلیون تومان	2.0	8.4	57.1	32.5			
	بیش از ۲۵ میلیون تومان	3.5	9.1	54.4	33.0			

جدول ۱۸. «نگرانی از دسترسی کودکان و نوجوانان به محتوای فضای مجازی» به تفکیک

متغیرهای محل سکونت، قومیت و دین و مذهب

مقدار آماره	سطح معناداری	پاسخ معتبر	کاملاً موافق	موافق	مخالف	کاملاً مخالف	سطوح	متغیر
۰,۰۸	0.00	۱۲۹۳۷	34.8	55.0	7.8	2.3	مرکز استان	محل سکونت
			30.9	57.4	8.6	3.1	شهر غیر مرکز استان	
			25.6	61.5	10.6	2.4	روستا	
۰,۰۹	0.00	۱۲۷۰۸	31.7	56.2	9.3	2.7	فارس	قومیت
			33.2	56.8	7.4	2.6	ترک	
			34.9	56.1	6.5	2.6	کرد	
			29.8	57.0	10.6	2.6	لر	
			29.6	50.0	14.3	6.1	عرب	
			25.0	66.0	6.7	2.3	گیلک	
			29.6	61.2	8.1	1.2	مازنی	
			14.3	79.7	4.5	1.5	ترکمن	
			31.1	57.6	9.7	1.6	بلوچ	
۰,۰۷	۰,۰۰	۱۲۹۴۲	32.3	56.7	8.5	2.6	اسلام - شیعه	دین و مذهب
			27.4	62.1	8.2	2.3	اسلام - اهل سنت	
			22.1	49.4	21.5	7.0	اقلیت‌های دینی و مذهبی	

جدول ۱۹. «نگرانی از دسترسی کودکان و نوجوانان به محتوای فضای مجازی» به تفکیک استان

پاسخ معتبر	کاملاً موافق	موافق	مخالف	کاملاً مخالف	استان
512	29.9	62.1	5.9	2.1	آذربایجان شرقی
337	26.1	61.7	9.8	2.4	آذربایجان غربی
336	26.8	59.5	10.4	3.3	اردبیل
573	33.3	58.8	4.9	3.0	اصفهان
540	37.8	50.2	8.7	3.3	البرز
368	31.8	62.0	4.6	1.6	ایلام
351	16.8	68.4	13.1	1.7	بوشهر
869	42.6	47.0	7.1	3.3	تهران
350	26.0	64.6	7.4	2.0	چهارمحال بختیاری
356	23.6	68.0	7.3	1.1	خراسان جنوبی
524	30.2	49.4	15.6	4.8	خراسان رضوی
342	36.5	53.5	7.3	2.6	خراسان شمالی
470	31.9	54.5	9.4	4.3	خوزستان
362	30.4	59.4	8.3	1.9	زنجان
365	45.8	50.4	2.7	1.1	سمنان
546	33.2	56.4	8.6	1.8	سیستان و بلوچستان

استان	کاملاً مخالف	مخالف	موافق	کاملاً موافق	پاسخ معتبر
فارس	1.6	25.4	53.8	19.2	504
قزوین	3.5	7.8	40.8	47.8	370
قم	1.1	3.0	44.1	51.8	365
کردستان	3.8	4.1	63.1	28.9	339
کرمان	5.9	18.8	56.5	18.8	340
کرمانشاه	1.6	4.7	48.1	45.7	385
کهگیلویه و بویراحمد	3.5	12.2	53.9	30.4	345
گلستان	1.7	6.6	58.3	33.4	350
گیلان	2.8	7.2	69.2	20.8	568
لرستان	2.4	13.8	64.3	19.5	370
مازندران	1.2	7.5	62.4	28.9	322
مرکزی	3.6	4.9	66.8	24.7	364
هرمزگان	2.6	8.3	62.9	26.3	509
همدان	0.9	5.3	60.0	33.8	340
یزد	1.2	4.4	59.9	34.6	344

از پاسخگویان پرسیده شد، «از چه سنی اجازه می‌دهید کودک یا فرزند نوجوانتان، خودش از فضای مجازی و رسانه‌های اجتماعی استفاده کنند؟». نتایج بدین شکل بود که ۷ درصد پاسخگویان سن مطلوب استفاده از فضای مجازی و رسانه‌های اجتماعی برای کودکان و نوجوانان را ۷ سالگی می‌دانند. ۱۵,۹ درصد پاسخگویان سن مطلوب استفاده از فضای مجازی و رسانه‌های اجتماعی برای کودکان و نوجوانان را ۱۰ سالگی می‌دانند. ۴۲,۶ درصد پاسخگویان سن مطلوب استفاده از فضای مجازی و رسانه‌های اجتماعی برای کودکان و نوجوانان را ۱۵ سالگی می‌دانند. ۳۴,۴ درصد پاسخگویان سن مطلوب استفاده از فضای مجازی و رسانه‌های اجتماعی برای کودکان و نوجوانان را ۱۸ سالگی می‌دانند.

جدول ۲۰. سن مطلوب استفاده از فضای مجازی و رسانه‌های اجتماعی برای کودکان و نوجوانان

سطوح	فراوانی	درصد	درصد معتبر
از همان کودکی (۷ سالگی)	698	4.8	7.0
از 10 سالگی	1580	10.9	15.9
از 15 سالگی	4236	29.2	42.6
از 18 سالگی	3419	23.6	34.4
پاسخ معتبر	9933	68.5	100
فرزند کودک یا نوجوان ندارم	4475	30.9	
بدون پاسخ	97	0.7	
جمع	۱۴۵۰۵	۱۰۰	

۶. نتیجه‌گیری

یافته‌های مطالعه حاضر که نگرش ۱۴۵۰۵ نفر از شهروندان ایرانی ۱۵ سال و بالاتر را درباره تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر کودکان و نوجوانان بررسی کرده است، تصویری روشن و در عین حال نگران‌کننده از ادراک عمومی جامعه ارائه می‌دهد. این نتایج نه تنها از نظر آماری قابل توجه هستند، بلکه هنگامی که در چارچوب نظریه‌های ارتباطات و روان‌شناسی رسانه تحلیل می‌شوند، ابعاد عمیق‌تری از چالش‌های پیش‌روی خانواده‌ها و سیاست‌گذاران را آشکار می‌سازند.

اولین و مهم‌ترین یافته، ادراک گسترده از مخاطره است. با اینکه تنها ۴٫۵٪ پاسخگویان معتقدند دسترسی کودکان به فضای مجازی «اصلاً» آسیب‌زا نیست، اما بیش از ۵۵ درصد آن را بسیار مخرب می‌دانند. این یافته قویاً از نظریه کاشت پشتیبانی می‌کند. والدین ایرانی به وضوح نگران آن هستند که مواجهه مداوم کودکان با محتوای فضای مجازی - که اغلب حاوی خشونت، مصرف‌گرایی بی‌رویه، الگوهای رفتاری نامناسب و ایده‌آل‌های غیرواقعی است - می‌تواند به تدریج جهان‌بینی، ارزش‌ها و باورهای آن‌ها را دگرگون کند و هویت فرهنگی و اخلاقی نسل آینده را تضعیف نماید. این نگرانی فراتر از یک ترس ساده است و نشان‌دهنده درک عمیقی از قدرت شکل‌دهنده فرهنگی رسانه‌هاست.

همچنین یافته‌ها مبین آن است که توجه به تصویر ظاهری، مقایسه با موفقیت یا زندگی آرمانی دیگران، تأثیر بر عزت نفس و هویت از جمله دغدغه‌های مهم والدین و کاربران است. این دقیقاً همان چیزی است که نظریه مقایسه اجتماعی پیش‌بینی می‌کند. همچنین یافته‌های داخلی مثل تجربه اضطراب، کاهش عزت نفس، احساس فشار یا نامناسب بودن، تأیید می‌کند که مخاطراتی که در ادبیات جهانی ذکر شده‌اند، در ایران نیز تجربه می‌شوند.

دومین یافته کلیدی، تأکید قوی بر نقش نظارت فعال خانواده است. با وجود ادراک بالای مخاطره، رویکرد غالب جامعه ایران به سمت «ممنوعیت مطلق» نبوده است. در عوض، ۸۹٫۳ درصد از پاسخگویان بر ضرورت نظارت خانواده تأکید دارند. این یافته کاملاً با نظریه استفاده و رضایتمندی همسو است. جامعه ایران به طور ضمنی به این نکته واقف است که کودکان و نوجوانان از رسانه‌های اجتماعی برای برآورده کردن نیازهای اساسی خود مانند ارتباط، تفریح و یادگیری استفاده می‌کنند. بنابراین، راهکار پیشنهادی، حذف این ابزار نیست، بلکه مدیریت و هدایت هوشمندانه آن از طریق نظارت فعال است. این نظارت می‌تواند شامل گفت‌وگوهای منظم درباره محتوای مصرفی، آموزش مهارت‌های سواد رسانه‌ای به کودکان و تعیین قوانین شفاف خانوادگی باشد.

سومین یافته مهم، تفاوت‌های جمعیت‌شناختی در شدت نگرانی است. داده‌ها به وضوح نشان می‌دهند که زنان، افراد متأهل، خانه‌داران و افراد بالای ۳۰ سال نگرانی بیشتری را ابراز می‌کنند. این یافته را می‌توان از دو منظر تحلیل کرد. از یک سو، نظریه سرمایه‌گذاری والدین پیش‌بینی می‌کند که والدین، به ویژه مادران که معمولاً نقش مراقبت اولیه را بر عهده دارند، به طور غریزی منابع خود را برای محافظت از فرزندانشان در برابر تهدیدات محیطی به کار می‌گیرند. فضای مجازی به عنوان یک تهدید نوظهور، این غریزه محافظتی را به شدت فعال می‌کند. از سوی دیگر، نظریه شکاف دیجیتالی نسلی توضیح می‌دهد که چرا افراد جوان‌تر (۱۵-۲۹ سال) که خود کاربران فعال و بومی این فضا هستند، نگرانی کمتری دارند. آن‌ها با فناوری راحت‌تر هستند و ممکن است مخاطرات را کمتر جدی بگیرند یا احساس کنند که توانایی مدیریت آن‌ها را دارند، در حالی که نسل والدین که مهاجران دیجیتال هستند، احساس ناتوانی و ترس بیشتری را تجربه می‌کنند.

یافته‌های مربوط به سن مناسب برای ورود به فضای مجازی نیز قابل تأمل است. اکثریت والدین (یعنی حدود ۷۷ درصد) سن ۱۵ سالگی یا بالاتر را مناسب می‌دانند. این نشان‌دهنده تمایل به به تعویق انداختن دسترسی مستقل کودکان به این فضا تا زمانی است

که از نظر شناختی و عاطفی آمادگی بیشتری برای مقابله با چالش‌های آن داشته باشند. این رویکرد محافظه‌کارانه، با چارچوب ریسک-فرصت سازگار است. والدین به دنبال تعادل بین محافظت از کودکان در برابر مخاطرات و اجازه دادن به آن‌ها برای بهره‌برداری از فرصت‌های یادگیری و رشد در زمان مناسب هستند.

همچنین با توجه به یافته‌های ما و داده‌های مطالعات دیگر، نکات زیر قابل تأمل‌اند:

۱-۶. ارتباط نگرانی والدین با مقیاس‌های سلامت روان: در مطالعات بین‌المللی، رابطه میان «استفاده مسئله‌مند از رسانه‌های اجتماعی»^۱ با افسردگی، اضطراب و استرس ثابت شده است (2022 Shannon et al); ضریب همبستگی به ترتیب برای افسردگی $r = 0.273$ ، اضطراب $r = 0.348$ و استرس $r = 0.313$ بوده است. در نتایج ما نیز، درصد بالایی از پاسخگویان نگرانی در مورد تأثیر منفی بر خواب، اضطراب، سلامت روان گزارش کرده‌اند. این همخوانی نشان می‌دهد که نگرانی‌ها در ایران نه تنها نظری بلکه بر پایه تجربه یا آگاهی نسبت به آثار منفی است.

۲-۶. نقش حمایت‌های میانجی و ویژگی‌های فردی و خانوادگی: مطالعات در مورد استفاده مسئله‌مند نشان می‌دهند که ویژگی‌هایی مثل حمایت اجتماعی، هوش هیجانی، کنترل شناختی، احساس تنهایی، اضطراب، وضعیت خانواده می‌توانند تأثیر زیادی بر این که آیا استفاده از رسانه تبدیل به مشکل می‌شود یا خیر داشته باشند (اکبری و دیگران، ۲۰۲۳). یافته‌های ما نیز با این الگو هماهنگ‌اند: خانواده‌هایی که نظارت بیشتری دارند، یا در فرهنگ ارتباطی-خانوادگی تعامل بیشتری دارند، نگرانی‌ها کمتر احساس می‌شود یا توانایی مقابله بیشتر است.

۳-۶. تفاوت‌های جمعیت‌شناختی به عنوان عوامل تعدیل‌کننده: مطالعه شانون (۲۰۲۲) نشان داد که سن، جنسیت یا سال انتشار مطالعه به طور معنی‌داری تعدیل‌کننده رابطه بین استفاده مسئله‌مند و افسردگی/اضطراب/استرس نبوده‌اند. اما در ایران، پژوهش ما نشان داده است که افراد مسن‌تر، یا با سطح تحصیلات بالاتر، نگرانی بیشتری دارند؛ این ممکن است به آگاهی بیشتر، تجربه بالاتر یا دسترسی به اطلاعات بیشتر ربط داشته باشد. تفاوت قومیت و منطقه نیز ممکن است به تفاوت فرهنگی، دسترسی به زیرساخت یا نگرش متفاوت به رسانه برگردد.

۴-۶. تأثیر کیفیت استفاده بیشتر از کمیت: مطالعه اوچی و همکاران (۲۰۲۵) نشان داده است که نه فقط مدت زمان استفاده، بلکه چه فعالیت‌هایی انجام می‌شود (فعال، منفعل، مقایسه، خودابرازی حقیقی یا آرمانی) تأثیر بیشتری بر هویت و رفاه روانی نوجوانان دارد. یافته‌های ما نیز نشان می‌دهند که نگرانی‌ها بیشتر در مورد نوع محتوای نامناسب یا مقایسه اجتماعی است نه فقط زمان صرف شده.

۷. پیشنهادات و توصیه‌ها

۱-۷. برنامه‌های آموزشی ملی برای والدین: با توجه به شکاف دیجیتالی، ضروری است برنامه‌های آموزشی گسترده‌ای برای افزایش سواد رسانه‌ای والدین طراحی شود تا بتوانند از «نظارت فعال» به جای «محدودیت‌های ساده» استفاده کنند.

۲-۷. تلفیق سواد رسانه‌ای در نظام آموزشی: آموزش مهارت‌های ارزیابی انتقادی محتوا، مدیریت حریم خصوصی و مقابله با زورگیری سایبری باید به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از برنامه درسی مدارس از دوره ابتدایی گنجانده شود.

۳-۷. سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد: سیاست‌گذاران باید از این داده‌های ملی برای طراحی قوانین و مقرراتی استفاده کنند که هم از کودکان محافظت کند و هم به آن‌ها اجازه دهد تا از فرصت‌های فضای مجازی بهره‌مند شوند.

۴-۷. پژوهش‌های تطبیقی: انجام پژوهش‌های آینده‌نگر برای مقایسه نگرش‌ها در دوره‌های زمانی مختلف و همچنین مقایسه با کشورهای دیگر می‌تواند به درک بهتر روندها کمک کند.

۷. منابع

اطهری، اسدالله و یغموری مریم (۱۳۹۵). تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر تعاملات اجتماعی نوجوانان دختر مدارس غیرانتفاعی آموزش و پرورش منطقه یک تهران. *اسلام و علوم اجتماعی*, ۱۵(۸), ۱۶۹-۱۹۰.

پورآقا، فاطمه؛ صبح سحر بهناز؛ مشکبید حقیقی، محسن (۱۴۰۱). ارتباط جو عاطفی خانواده، خودمهارگری و کیفیت خواب با اعتیاد به اینترنت در نوجوانان. *مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی*, ۲۰(۳), ۳۰۸-۳۹۵.

جواهری محمدی، عباس؛ بهارشانجانی، ثمین و وکیلی، مطهره. (۱۴۰۱). تجربه‌های شناختی و احساسی نوجوانان در استفاده از شبکه اجتماعی اینستاگرام. *پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی*, ۴۹(۱۳), ۱۳۹-۱۶۰.

ویسانی، یوسف و محمدیان، فتح اله. (۱۳۹۷). بررسی ارتباط اضطراب و افسردگی و اعتیاد به اینترنت در نوجوانان ۱۸-۱۳ ساله شهر ایلام-سال ۱۳۹۷. *سامانه جامع مدیریت اطلاعات تحقیقات، پژوهش و فناوری*, 3(4), 0-0.

- Abolfathi, M., Dehdari, T., Zamani-Alavijeh, F., Taghdisi, M. H., Ashtarian, H., Rezaei, M., & Irandoost, S. F. (2022). Identification of the opportunities and threats of using social media among Iranian adolescent girls. *Heliyon*, 8(4), e09387. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09387>
- Akbari, M., Bahadori, M. H., Khanbabaee, S., Milan, B. B., Jamshidi, S., & Potenza, M. N. (2023). Potential risk and protective factors related to problematic social media use among adolescents in Iran: A latent profile analysis. *Addictive Behaviors*, 146, 107802. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2023.107802>
- Avci, H., Baams, L., & Kretschmer, T. (2025). A systematic review of social media use and adolescent identity development. *Adolescent Research Review*, 10(2), 219–236. <https://doi.org/10.1007/s40894-024-00251-1>
- Boyd, D. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press. <https://doi.org/10.12987/9780300166439>
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117–140. <https://doi.org/10.1177/001872675400700202>
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1986). Living with television: The dynamics of the cultivation process. In J. Bryant & D. Zillman (Eds.), *Perspectives on media effects* (pp. 17–40). Lawrence Erlbaum Associates.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2019). Connecting adolescent suicide to the severity of bullying and cyberbullying. *Journal of School Violence*, 18(3), 333–346. <https://doi.org/10.1080/15388220.2018.1492417>
- Ito, M., Gutiérrez, K., Livingstone, S., Penuel, B., Rhodes, J., Salen, K., ... & Watkins, S. C. (2013). *Connected learning: An agenda for research and design*. Digital Media and Learning Research Hub.
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1973). Uses and gratifications research. *The Public Opinion Quarterly*, 37(4), 509–523. <https://doi.org/10.1086/268109>
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073–1137. <https://doi.org/10.1037/a0035618>
- Livingstone, S., & Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New Media & Society*, 9(4), 671–696. <https://doi.org/10.1177/1461444807081229>
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581–599. <https://doi.org/10.1080/08838150802437396>

- Livingstone, S., & Stoilova, M. (2021). The 4Cs: Classifying online risk to children. *Journal of Children and Media*, 15(1), 1–16. <https://doi.org/10.1080/17482798.2020.1865150>
- Mahdizadeh, M., Solhi, M., Azar, F. E., Taghipour, A., & Farid, A. A. (2017). Psychosocial experiences of the internet in a group of adolescents: A qualitative content analysis. *Medical Journal of the Islamic Republic of Iran*, 31, 46. <https://doi.org/10.47176/mjiri.31.46>
- Pirdehghan, A., Khezme, E., & Panahi, S. (2021). Social media use and sleep disturbance among adolescents: A cross-sectional study. *Iranian Journal of Psychiatry*, 16(2), 137–142. <https://doi.org/10.18502/ijps.v16i2.10430>
- Sala, A., Porcaro, L., & Gómez, E. (2024). Social media use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behavior Reports*, 14, 100404. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2024.100404>
- Santrock, J. W. (2021). *Adolescence* (18th ed.). McGraw-Hill Education.
- Senekal, J. S., Groenewald, G. R., Wolfaardt, L., Jansen, C., & Williams, K. (2023). Social media and adolescent psychosocial development: A systematic review. *South African Journal of Psychology*, 53(2), 157–171. <https://doi.org/10.1177/00812463231154088>
- Shannon, H., Bush, K., Villeneuve, P. J., Hellems, K. G., & Guimond, S. (2022). Problematic social media use in adolescents and young adults: Systematic review and meta-analysis. *JMIR Mental Health*, 9(4), e33450. <https://doi.org/10.2196/33450>
- Trivers, R. L. (1972). Parental investment and sexual selection. In *Sexual selection and the descent of man* (pp. 136–179). Routledge.
- Turkle, S. (2011). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. Basic Books.
- Twenge, J. M., Joiner, T. E., Rogers, M. L., & Martin, G. N. (2018). Increases in depressive symptoms, suicide-related outcomes, and suicide rates among US adolescents after 2010 and links to increased new media screen time. *Clinical Psychological Science*, 6(1), 3–17. <https://doi.org/10.1177/2167702617723376>